

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ПАРАДИГМИ ВИБОРУ СТУДЕНТА ЗА УМОВ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

М'ясковський М. Є.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри німецької філології та
методики навчання німецької мови

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Тема індивідуалізації освіти в нашій країні не нова, але стала знову популярною, мабуть, в останнє десятиліття. Пошук нової парадигми освіти призвів до величезної кількості нових змістових контекстів. Сьогодні тема індивідуалізації освіти (освітнього простору, освітнього середовища, освітнього процесу, навчання), є предметом дискусії в багатьох наукових колах. Зауважимо, наскільки близькі наведені вище названі об'єкти індивідуалізації для недосвідченої людини та наскільки різні для фахівців в сфері теорії освіти. Кожен об'єкт має свої особливості, але, по суті, не змінює загально визнаного змісту індивідуалізації як процесу.

Перш ніж визначити смисл цього процесу варто відзначити, що більшість авторів одностайні в тому, що індивідуалізація не є індивідуальним підходом в освіті, а власне – це протилежні по суті та змісту процеси.

При індивідуальному підході студент виступає об'єктом докладання певних зусиль, спрямованих на створення додаткових умов, які відповідають його індивідуальним особливостям. Під особливості студента педагог вибирає методи, прийоми, засоби, змінює освітнє середовище. Навіть під отриманий студентом результат можна вибрати критерії за якими оцінка, навіть у випадку з невмотивованим студентом, буде виглядати не так погано і пояснюватиметься особливостями студента. Індивідуальний підхід у навчанні спрямований на підтримку ефективності самого процесу навчання, і в цьому випадку педагог є головною ланкою в навчальній системі.

При індивідуалізації студент виступає суб'єктом процесу. Ключові вибори робить він сам, як в сенсі змісту та обсягу, так і в сенсі основних засобів для освоєння цього змісту, які закладені в самому освітньому середовищі. Докорінно змінюється роль педагога, який супроводжує студента в його навчанні та створює багатоваріативне освітнє середовище. До того ж, і в першому і в другому випадку педагоги називають шлях студента індивідуальним освітнім маршрутом (ІОМ) або індивідуальною освітньою траєкторією (ІОТ). І те й інше є засіб для самоосвіти. Принцип індивідуалізації полягає в тому, що кожна людина проходить свій власний шлях до освоєння того чи іншого знання, яке власне для нього зараз є найважливішим, і таким чином реально здійснює свою самоосвіту.

Отже, індивідуалізація – це процес розкриття цілком конкретних особливостей студента до певного результату за допомогою власного вибору тих чи інших особливостей багатоваріативності освітнього середовища відповідно до його особистих цілей і мотивів.

На наш погляд ключовою особливістю індивідуалізації освіти є постійний вибір, який робить студент. На виборі як однієї з методологічних основ індивідуалізації зупинимося докладніше.

Вибір цілей. Перший вибір, з яким стикається студент, це вибір мети. Мотивовані студенти в якості цілей освіти можуть опиратися на власні уявлення про майбутню професію, необхідність отримати якісну освіту, можуть взяти за основу бажання бути успішними, бути кращими, ніж інші колеги по навчанні. Цільовими установками для мало вмотивованих студентів може стати бажання зайняти в системі комфортне місце, при якому не буде неприємностей і тоді мета – вчитися так, щоб «не чіпали».

Вибір змісту освіти. Правильно створене багатоваріативне середовище дозволяє студенту визначити той обсяг предметного матеріалу, який, як йому здається, достатній для досягнення його цілей. У цьому випадку зміст має бути чітко структурованим і поділений на блоки. Студенту важливо відчувати кінцевий етап процесу. Він повинен розуміти, де початок роботи та де її завершення. Саме тому для студента важлива кількісна вимірність в сторінках, вправах, параграфах і т. д. Насправді цей вибір є часто ілюзією, тому що педагоги, автори підручників і посібників, розробники програм цей вибір уже зробили. Але можливість вибору студента навіть з уже відібраного матеріалу в нашому випадку є важливим.

Вибір форми роботи. Найважливіша складова індивідуалізації це різноманіття форм навчання: індивідуальна, парна, групова, усна і письмова, ігрова або наукова. Часто неможливо визначити конкретну форму і використовувати її завжди в потрібний час, але студент робить вибір на користь пріоритетних для нього форм і педагог повинен бути готовий прийняти їх і використовувати максимально.

Вибір умов. Від умов, в яких студент здобуває освіту, залежить не лише і не стільки сам результат, скільки ступінь психологічного комфорту студента. Під вибором умов ми маємо на увазі вибір зовнішніх виразів створеного освітнього середовища: режим дня, просторове розміщення в стінах університету, доступність освітніх ресурсів, рекреаційні можливості вишу. Студент вибирає умови, при яких оптимально поєднуються його можливості, як для освоєння освітніх програм, так і для відновлення сил або збереження стабільного емоційного стану.

Вибір позаурочних занять і дозвілля. Говорячи про індивідуалізацію освіти, ми не часто беремо до уваги позаурочну діяльність студентів. При, нібито, позірній другорядності даної сфери для студента вона має чи не найважливіше значення. По-перше, позаурочна діяльність, коли вона не є

формалізованою, дає більше можливостей для соціалізації студента. По-друге, навчальна діяльність навіть в університеті позначена достатньою кількістю незмінних норм та правил. Перейшовши в діяльність дозвілля, студенти можуть самі встановлювати правила. Саме тому вибір студентом тих чи інших напрямків дозвільної діяльності у виші дає ще більше можливостей самореалізуватися і розкрити власні можливості.

Вибір педагога. Ідеально вибудоване освітнє середовище повинне давати можливість студенту вибрати собі викладача або тьютора. Такий підхід до індивідуалізації руйнує стереотип про те, що тільки ректорат (деканат) має право вирішувати, хто і в якій групі буде працювати. Цей вибір робить кожен студент на рівні сприйняття чи несприйняття викладача. У обраного викладача студент успішний на занятті, у них повне взаєморозуміння. У викладача, якого студент сприйняти не може, він просто відсиджує заняття і чекає якнайшвидшого його завершення.

Необхідно відзначити, що при здійсненні вибору доросла людина завжди оцінює ситуацію, в якій вона знаходиться. Вона порівнює ресурси, які будуть потрібні для того чи іншого рішення, аналізує власні ризики і вигоди. В кінцевому підсумку, доросла людина прораховує наслідки, які настануть у разі прийняття того чи іншого рішення. Вибір робиться з опорою на власний розум, досвід та інтуїцію. У студентів вибір часто здійснюється на основі емоційних оцінок того, що відбувається, на основі чуттєвого пізнання. Саме тому, якщо в навчальному закладі реалізуються проекти, пов'язані з індивідуалізацією освітнього простору або освітнього середовища, педагоги повинні бути готові прийти на допомогу студенту. Насамперед, ця допомога пов'язана з прийняттям студентами рішень, з оцінюванням ситуації, із здійсненням правильного вибору.

Таким чином, при здійсненні ключових виборів в умовах індивідуалізації освіти у студентів повинна бути можливість:

- мати доступ до будь-якої інформації про освітню установу та її діяльність;
- отримати консультацію куратора, тьютора, психолога, інших педагогів про особливості курсів, зміст навчальної та позанавчальної діяльності, перспективи подальшої освітньої траєкторії;
- залучити до аналізу ситуації й участі у можливому виборі також батьків;
- зробити вільний та усвідомлений вибір без тиску з боку адміністрації або педагогів.

Тільки права повноправного суб'єкта освітнього середовища дасть студенту реальну можливість, використовуючи власний вибір, реалізувати індивідуальну освітню траєкторію з отриманням максимально можливого результату.